

September, 2020

ZE MOETEN DE KANS KRIJGEN HUN STEM TE LATEN HOREN!

Marian Buijs

Allebei werkten ze in alle geledingen van het Nederlandse jeugdtheater. Liesbeth Coltof, in die wereld een begrip, leidde jarenlang een van de meest vooraanstaande jeugdtheatergezelschappen van Nederland, destijds Huis aan de Amstel, nu de Toneelmakerij. Ze regisseerde in zo'n tiental Europese landen, werkte in de Gazastrook, in Amerika en kreeg de ene na de andere prestigieuze theaterprijs. In Gaza werkte ze samen met Dennis Meyer. Hij begeleidde als artistiek leider van Het Lab Utrecht, productiehuis voor jeugdtheater, jonge talentvolle makers in binnen- en buitenland. Daarnaast geeft hij les aan de theaterschool en werkte hij als dramaturg aan talloze producties.

Op het moment dat Liesbeth afscheid nam van haar gezelschap vroeg ze zich af wat ze kon doen met de schat aan ervaring die ze al die jaren had opgedaan en al die contacten, verspreid over de hele wereld. Nog steeds wordt ze uitgenodigd voor regies in Amerika, Duitsland, Zwitserland. Ze heeft een rijk en druk leven, maar alle kinderen die ze meemaakte op plekken buiten de welvarende westerse wereld, gingen haar te zeer aan het hart om uit haar hoofd te zetten. Voor Dennis gold dat net zo. Ze stuitte in dat verband op een rapport van Unicef over de rechten van het kind. Al pratend ontstond het plan dat nu 10CHILDREN -art for change - heet.

“We lazen allebei dat rapport van Unicef waaruit blijkt dat kinderen die opgroeien in een situatie, ver onder de armoedegrens, het steeds slechter krijgen en dat hun aantal alleen maar toeneemt. Steeds meer kinderen groeien op in ten hemelschreiende armoede en onveiligheid. Dat is onaanvaardbaar en we vroegen ons af of we iets konden doen aan hun situatie. Hoe we ze de mogelijkheid konden geven hun stem te laten horen.”

Naïef zijn ze allebei niet. Ze weten dat ze de wereld niet kunnen veranderen en ze geloven ook niet dat alles wel goed komt als je maar hand in hand gaat. Ze geloven wél in de kracht van kunst. En in de levenslust, het talent en de vindingrijkheid van kinderen die vaak overeind blijven in omstandigheden waar volwassenen het loodje zouden leggen. “Kinderen van tien die voor vier broertjes en zusjes zorgen. Ze doen het gewoon. Er schuilt zoveel waarde en kracht in die kinderen. Het zou stom en zonde zijn om dat hele potentieel verloren te laten gaan. Want als ze achttien, negentien zijn, gaat het mis. Dan moeten ze voor zichzelf zorgen terwijl ze nooit de kans kregen om iets te leren. Dan is drugshandelaar het hoogst bereikbare.”

In die wetenschap kozen ze tien steden, verspreid over de wereld. Tien, gewoon een mooi rond getal, en tien kinderen als symbool voor al die anderen. “Tien steden waar we telkens inzoomen op een oorzaak of een gevolg van armoede: dakloosheid, geen onderwijs, opgroeien zonder ouders, geweld, oorlog of puur de lichamelijke effecten van onophoudelijke armoede. Zodat je uiteindelijk een heel divers beeld krijgt van wat armoede eigenlijk is en waar het toe leidt.” Er komt in elke stad een festival met een theatervoorstelling, een expositie van foto’s en beeldende kunst, een documentaire over het dagelijks leven van deze kinderen en een groot educatieproject. Aan het einde komen alle projecten uit de 10 steden bij elkaar op een plek, aangevuld met een uitgebreid contextprogramma.

Toen ze samen werkten in Gaza zagen ze hoe groot de waarde van kunst kan zijn in een gemeenschap waar het aan de meest basale dingen ontbreekt. “Na een hevig bombardement maakten we een voorstelling over een vrouw die haar oudste zoon was verloren. Ze was in een boom geklommen en weigerde naar beneden te komen. In de islamitische cultuur mogen mannen en vrouwen niet samen op het toneel. Daarom worden de vrouwen daar meestal door mannen gespeeld. Ditmaal kozen we voor een echte vrouw, een echte man en echte kinderen. In Gaza komt dan een commissie kijken om de voorstelling af of goed te keuren. We waren heel gespannen. Na afloop bleef het doodstil. Al die acht mannen zaten te huilen. Langzaam begonnen ze te klappen en er is geen woord meer gesproken over het feit dat mannen en vrouwen samen speelden.”

Dat is de kracht van kunst. Kunst die voortkomt uit maatschappelijke noodzaak heeft vaak een kwaliteit die rechtstreeks het hart raakt en direct aanzet tot actie. “We willen in dit project werken op het snijvlak van kunst en sociale actie. Kinderen, jongeren en hun ouders zien op het toneel hun leven weerspiegeld en ervaren hoe belangrijk ze zijn. En door de kwaliteit van de voorstelling worden ook de mensen geraakt die aan de andere kant zitten, die de beslissingen nemen waardoor dingen kunnen veranderen en verbeteren. Echt goede kunst geeft een wezenlijke ervaring en daardoor kunnen mensen in beweging komen.”

Je kunt op papier tien steden kiezen die samen een mooi netwerk vormen over de hele wereld, maar dan is er nog veel te ontwikkelen. “We beginnen altijd met een contactpersoon uit ons eigen netwerk. Hij of zij gaat dan ter plekke op zoek naar mensen die ons informeren en een bijdrage kunnen leveren: artsen, sociaal werkers, wetenschappers, kunstenaars, activisten. We praten met ze en krijgen samen ideeën die we uitwerken. Zij kennen de situatie ter plekke en zij weten waar het over moet gaan. Wij komen met onze ervaring en onze bagage, zij met de hunne. Zo wordt het een gelijkwaardige uitwisseling en door ons voor elkaar open te stellen krijgt het project langzamerhand een vorm en inhoud die op die plek betekenis kan krijgen.”

In alle onderdelen van het project staat de blik van het kind centraal. “We proberen de wereld te beschrijven vanuit het kind. Dat is voor ons gewoon. Het gedachtengoed van

het Nederlandse jeugdtheater is al jarenlang dat je kinderen serieus neemt. Die aanpak ervaren ze in die andere landen als compleet nieuw. En ze vinden het geweldig.”

Net als een kunstwerk verandert het project terwijl ze eraan werken. In Cleveland in de VS, de eerste stad waar ze heen zijn gegaan, zou het eigenlijk gaan over obesitas, een typische armoede-ziekte. Na gesprekken met artsen en psychiaters bleek *toxic stress* daar een veel groter gezondheidsprobleem. Als je als kind dakloos bent, er is altijd gevaar, geweld, je ouders zijn er niet, dan staat je lijf voortdurend op scherp: het is *fight or flight*. Je lijf maakt een stresshormoon aan wat zich tegen het eigen lichaam keert, waardoor de kans op dodelijke ziektes, ook later, heel groot is. Als een kind contact heeft met één volwassene die te vertrouwen is, dan vermindert die stress al.

Ze vinden het belangrijk dat kinderen de kans krijgen om zich te uiten. Dat gebeurt tijdens het project door kinderen te betrekken bij de totstandkoming. En in elke stad worden educatieprojecten opgezet. Kunsteducatie is eigenlijk een verlengstuk van elke voorstelling. Naar aanleiding van alles wat kinderen hebben gezien, krijgen ze creatieve opdrachten. Dat kan een gesprek zijn of zelf iets maken of spelen. “Je mogen uiten binnen zo’n relatief veilige omgeving kan voor deze kinderen wonderen doen. Daar kan hun kracht en hun talent naar buiten komen”

In Cape Town bezochten zij een theater waar kinderen zelf scenes maakten over hun township in de nacht. “Wat daar gebeurt met kinderen! Ze worden vermoord, verkracht. Het is er extreem onveilig. Toch hadden ze zo’n plezier in het spelen, het zijn zulke sterke kinderen. Het was fantastisch om naar te kijken. Een heel mooi lied hadden ze ter plekke gemaakt over het gevaar in de townships. Zo mooi qua klanken en ritmes en ongelofelijk aangrijpend. Juist in die omstandigheden voel je de potentie van die kinderen. Ze zijn zo eerlijk en binnen de veiligheid van het theater laten ze zien wat hen overkomt.”

In Cape Town zou het gaan over aids en kindgezinnen waarvan de ouders waren overleden. “We gingen naar de townships. Daar konden we zien waar dit project echt over moest gaan. Het was schokkend. Pure armoede, mensen bovenop elkaar in hutjes, vieze straten. De kinderen bleken nog wel ouders te hebben, maar die zijn er nooit omdat ze ergens ver weg werken. Mannen zijn vaak weg, dat was tijdens Apartheid al zo. De vrouwen hebben dikwijls twee banen om rond te kunnen komen, die zijn dus ook nooit thuis. De kinderen moeten voor zichzelf zorgen, ze groeien bijna op als wezen.”

Ze zoeken voortdurend naar samenwerking. Willen absoluut niet alles zelf doen. “We hebben in Zuid-Afrika bijvoorbeeld een jonge regisseuse, Nwabisa Plaatjie, ontmoet met wie het meteen klopte. Iemand met een eigen stem, zelf ook afkomstig uit een arm gezin.”

“We zouden in april naar Brazilië gaan. Daar kwam de corona-epidemie tussen. Onze ‘spil’, zo noemen we onze contactpersonen, had al afspraken gemaakt met veel mensen.

We hebben die gesprekken toch gevoerd. Via de zoom. In vier gesprekken begon het project zich al af te tekenen. Het thema daar is 'inheemse kinderen'. Zolang ze binnen hun eigen gemeenschap leven op hun eigen manier voelen ze zich niet arm. Ze hebben wel problemen, maar geen armoede. Zodra ze uit die gemeenschappen gehaald worden en naar de stad gaan, horen ze tot de allerarmsten. Zonder geld en zonder roots. Daar moet het over gaan. Dan wordt het ook een politiek statement om die oorspronkelijke gemeenschappen te laten bestaan.”

De financiering is nog niet rond. Liesbeth kreeg een grote prijs van de gemeente Amsterdam, 35.000 euro. “Dat heb ik in zijn geheel in dit project gestoken. Ik vond dat een mooie, zinnige bestemming. We hebben er de stichting van opgericht, de reizen tot nu toe van betaald. Dat reizen is overigens hard werken. In zes dagen hebben we per dag zeker zes gesprekken. We doen al het werk gratis. In de landen zelf zoeken we ook naar financiering. In de VS, waar het festival in 2022 plaats vindt, lukt dat wel. In Brazilië, ook in 2022, gaat het ook wel lukken, maar in Zuid-Afrika, hopelijk nog in 2021, is dat vrijwel onmogelijk. Dus moeten we aanvulling zoeken bij particuliere fondsen en crowdfunding. Binnen de reguliere fondsen vallen we tussen de wal en het schip. We zijn nergens onder te brengen. Het speelt zich niet af in Nederland, het is ook geen exportprodukt. Maar zo'n jonge regisseuse in Cape Town moet wel betaald worden voor haar werk.”

Dit is een project dat betekenis heeft en breder is dan alleen een mooie voorstelling. Er ontstaan samenwerkingen tussen de partners in de verschillende landen en zo bouwen ze aan een steeds groter wordende gemeenschap die deze kinderen ondersteunt. Kunst kan op deze manier toch wrikken aan de oorzaken van maatschappelijk onrecht, zodat er dingen veranderen. Eerst heel weinig misschien, maar uiteindelijk kan het als een sneeuwbal gaan werken.”